

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију 20.05.2016. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ul style="list-style-type: none">- проф. др Драган Коковић, редовни професор за ужу научну област Социологија, 17.11.1992., Филозофски факултет у Новом Саду, председник комисије.- проф. др Слободан Антонић, редовни професор за ужу научну област Социологија, 25.10.2011., Филозофски факултет у Београду, члан комисије.- проф. др Жолт Лазар, ванредни професор за ужу научну област Социологија, 26.09.2012., Филозофски факултет у Новом Саду, ментор.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Ана (Предраг) Нешић</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 12.08.1988. Нови Сад, Република Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: Филозофски факултет у Новом Саду, мастер академске студије социологије, мастер социолог</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2012. године, докторске студије социологије</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: -</p> <p>6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: -</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Социокултурни аспекти политичког активизма друштва у транзицији: пример АП Војводине

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Дисертација садржи 10 поглавља, 313 страна, 74 табеле, 2 слике, 1 дијаграм, 46 графикона, 298 ставки цитиране литературе, 21 прилог.

У првом, **Уводном делу** (1-22.стр.) образложен је значај политичког активизма у савременој социологији политике у контексту друштвене транзиције у Републици Србији. Такође, представљен је методолошки концепт рада, образложена је структура рада, предмет, проблем и циљеви истраживања. Дефинисани су кључни појмови и проблеми којима се дисертација бави. Посебна пажња је посвећена истраживачким питањима и почетним хипотезама у раду.

Други део дисертације под називом **Политичка култура** (23-62.стр.) је осветлио феномен политичке културе, димензије и типове политичке културе, предуслове стварања политичке културе у различитим социјалним оквирима. Такође је анализирана и политичка социјализација, пре свега као основа политичке културе. Представљени су и основни фактори у процесу социјализације на које је усмерен предмет истраживања, а то су вредности и однос према религији.

У трећем делу дисертације под називом **Теоријске основе политичке партиципације** (63-83. стр.) објашњена је политичка партиципација, типологије партиципације као и њени социјални и персонални предуслови. У оквиру овог поглавља наведени су и постојећи модели политичке партиципације, од којих се као теоријска основу у истраживању, кандидаткиња определила за модел социоекономског статуса, који је посебно анализиран.

У четвртном поглављу **Преглед постојећих истраживања политичке партиципације**, (84-99.стр.) представљен је преглед постојећих истраживања политичке партиципације, као и мотиви за партиципацију и последице које она ствара.

Пето поглавље, **Пилот истраживање** (100-107.стр.), послужило је као методолошки оквир за конципирање упитника за емпиријско истраживање и прецизније дефинисање проблема истраживања. Део упитника који је коришћен у пилот истраживању је даље употребљен за истраживање у оквиру докторске дисертације.

Шесто поглавље **Методологија истраживања** (108-229.стр.) је најобимније поглавље које је имало за циљ јасну поставку методологије емпиријског истраживања, са описом узорка, инструмената истраживања и детаљним приказом резултата истраживања сагледаних кроз постављене истраживачке хипотезе.

Седмо поглавље је **Дискусија резултата** (230-245.стр.) које представља сагледавање резултата у светлу постојећих сличних истраживања у Србији и у другим земљама.

Осмо поглавље **Закључак** (246-253.стр.) представља закључна разматрања теоријске и емпиријске анализе политичког активизма, услова у којима се одвија, као и фактора који на њега имају значајан утицај.

Девето поглавље **Литература** (254-267.стр.) чини списак цитиране литературе.

Десето поглавље **Прилози** (268-313.стр.) је састављено од 21 прилога, који чине инструмент истраживања, као и део резултата статистичке обраде који су објашњени у шестом поглављу, али су због преопширности пребачени у поглавље прилога, како би били доступни за конкретније сагледавање резултата, а да уједно не би оптерећивали саму дисертацију.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У дисертацији је на научно заснован и јасан начин сагледан проблем политичког активизма, политичке културе и фактора који утичу на њих непосредно и посредно. У првом, уводном поглављу дефинисана је улога и значај политичког активизма, посебно у условима транзиционих промена. Политички активизам представља један од начина политичке комуникације која обухвата различите аспекте комуникације у политичком понашању и подразумева комуникацију у политичким структурама (влада, странке, интересна удружења, органи управе), у медијима и друштвеним покретима, али и комуникацију свих учесника у политичком животу. Дуго низ година се сматрало да је грађанска партиципација вишеструко корисна и за појединца и за друштвену заједницу. Појединац ангажовањем развија способности, одговорност, своје потенцијале, а остварујући заједнички учинак повећава свој људски и релациони капитал. Са развојем својих чланова и друштвена заједница се такође развија и унапређује своје функционисање у различитим сферама. Истраживање политичког активизма грађана припада подручјима социологије политике, која још увек није у довољној мери заступљена у социологији у Србији. Разлози за то су бројни и тичу се у великој мери слобода и права грађана, као и њиховог схватања сопственог места и улоге у политичком животу. Стога се као проблем рада наметнуло питање какав је политички активизам у Србији, као и какав је однос према политичкој култури и другим вредностима које доприносе активном односу према политичкој стварности. Посебно питање је како су повезани политички активизам и политичка култура у транзиционим условима промене система. Процес транзиције у Србији обележио је последње године бројним променама у домену политичког и економског система, променама које имају позитивне и негативне исходе. Политичка транзиција би требало да подразумева пре свега демократизацију ових и других друштвених процеса, као и нову улогу државе која се огледа у смањењу њене патерналистичке улоге, какву је имала у социјализму. Економска транзиција подразумева промену са централно-планског и самоуправног, у правцу тржишног модела економских односа. Стварање вишепартијског система, развој парламентаризма, политичких права и слобода, допринео је и стварању нове политичке културе у Србији, која још увек није изграђена у мери прихватљивој за развијене земље. Указано је на научни значај истраживања који се огледа у добијању научно заснованих информација о ставовима и вредностима чланова странака као носилаца политичких активности и њиховој спремности за политичко ангажовање. Теоријски допринос се огледа у сагледавању политичког активизма чланова странака у специфичним условима у нашем друштву, чиме би се употпунила теоријска основа сагледавања политичког понашања у земљама у транзицији. Друштвени значај истраживања је у сагледавању политичког активизма припадника странака, односно стварна мера њиховог ангажовања, колики утицај су спремни да остваре на своје непосредно али и шире друштвено окружење, као и какву политичку културу формирају својим понашањем. Практични допринос се огледа у могућностима предвиђања политичких и друштвених дешавања у нашем друштву.

У другом поглављу дисертације анализирана је улога политичке културе у регулисању процеса у политичком систему, која у великој мери одређује интензитет и квалитет политичког активизма. Политичка култура даје значење политичкој сфери, садржавши у себи кључна питања у сфери политике као што су лојалност и легитимност, поверење и неповерење, једнакост и хијархија, слобода и принуда, ауторитет и поредак. Основна функција политичке културе првенствено се тиче дефинисања правила понашања у процесу политичког одлучивања, а затим и остале активности карактеристичне за политичке процесе. Заправо, баш је политичком културом могуће одредити односе између друштва и институционализованих политичких одлука од којих у великој мери зависи и квалитет политичког система. За одржање политичког система од суштинског је значаја постизање сагласности о кључним вредностима, које чине његову основу. Интересовање за политичку културу је у значајној мери обновљено са променама које су настале у бившим социјалистичким земљама. Студије политичке културе најчешће су биле засноване на истраживању јавног мњења (односно одређеног узорка грађана), у којем није било лако издвојити улогу културе у стварању специфичности одређених националних образаца политичког понашања. Типологије политичке културе имају за циљ да се створи референтни оквир за прецизније анализирање политичке културе одређених друштвених група. У литератури постоји велики број подела политичке културе и исто толико критеријума за постављање тих подела.

Критеријуми за поделе политичких култура су засновани на вредностима које одређују одређену културу, типовима друштвених односа, као и врстама социјализације које доприносе формирању одређене културе. У раду се анализирају вредности које доприносе стварању политичке културе и за које су у ранијим истраживањима постојали показатељи о њиховом значају за политичко понашање.

У трећем поглављу се постављају кључна питања у докторској дисертацији: који облици политичког активизма се најчешће јављају, због чега и којим механизмима је могуће покренути активизам грађана? Досадашња истраживања су показала да је најчешћи облик политичког активизма излазак на изборе, иако је и изборна партиципација у функцији великог броја социјалних и психолошких фактора, међу којима највећег удела имају следећи фактори: изборно законодавство, особине друштвене ситуације, мотивација бирача и политичка мобилизација. Постоје два приступа политичком активизму: први је социолошки приступ, који је усредсређен на структурне варијабле и покушава да дефинише и објасни факторе који утичу на политичку партиципацију. У овом контексту улога социоекономског статуса се сматра најважнијим параметром утврђивања политичке партиципације. Други приступ је психолошки и усредсређен је на личне карактеристике као суштинске факторе који утичу на политичку партиципацију. Опредeљујући се за социолошки приступ и модел социоекономског статуса, у дисертацији се модел анализира и дограђује вредносним контекстом у којем се политичка партиципација одвија.

У четвртном поглављу се сагледавају резултати постојећих истраживања политичке партиципације. У Србији и земљама у региону истраживања политичке партиципације јављају се тек у последње две деценије и најчешће су у вези са изборним процесом и самим чином гласања. За разлику од Србије, у Хрватској и Словенији постоје истраживања, као што су на пример истраживања протестног понашања или истраживања интернет политичке партиципације. Износи се став да политичка партиципација има неколико препрека и ограничења типичних за друштва у датим фазама транзиције попут Србије, као што су низак степен институционализације, односно висока мера нестабилности, фрагментираности и пренасељености политичког простора у којем се грађани тешко сналазе, затим још увек недовољна програмска профилисаност политичких партија и дефицит демократског политичког наслеђа, које у великој мери одређује политичко понашање. Представљено пилот истраживање је указало на недостатке упитника у почетној фази докторског истраживања и у великој мери допринело осветљавању проблема истраживања, које је произашло из резултата пилот истраживања.

Шесто поглавље је детаљно осветлило методологију емпиријског истраживања на полуструктурираном узорку од 406 испитаника, чланова различитих странака анкетираних у шест војвођанских градова: Нови Сад, Суботица, Сомбор, Зрењанин, Панчево и Сремска Митровица. Приказани су резултати факторске анализе упитника, дескриптивне статистичке анализе резултата истраживања и затим резултати разлика између група испитаника сагледавани т-тестом, *post-hoc* тестом, АНОВОМ, једнофакторском анализом варијансе, корелационом и регресионом анализом. Резултати истраживања су само делимично потврдили постављене истраживачке хипотезе, а променљиве које дају значајан, јединствен допринос предикцији политичког активизма су: поверење у политику, поверење у систем, пол испитаника, модернистичке вредности и место боравка. Резултати су указали на значајне разлике између група испитаника по социодемографским карактеристикама, градовима из којих потичу, вредносним преференцијама и односу према религији.

Дискусија резултата је заснована на чињеници да не утичу све социодемографске карактеристике на политичку партиципацију на идентичан начин, па је могуће очекивати да је ниво политичког ангажовања у корелацији са специфичним контекстима у одређеним друштвеним условима. Дискутујући истраживане факторе политичког активизма, на јасан и обухватан начин је предочен проблем и указано на последице које се препознају у српском друштву.

Закључак докторске дисертације је заснован на сагледавању политичког активизма кроз призму социодемографских карактеристика и система вредности чланова политичких странака, у контексту друштвених услова који доприносе стварању политичке културе која у основи није партиципативна.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Степанов, Р. и Нешић, А. (2012). Социологија права у правној култури Србије. *Социолошки преглед* (посебно издање) 46 (3-4): 996-1012. ISSN 0085-6320 УДК: 316:360(497.11). (M24)

Нешић, А. (2014). Држава: Трансформација концепта? *Пословна економија* 14 (1): 369-384. ISSN 1820-6859; COBISS.SR-ID 146187532 УДК: 321.01. (M51)

Нешић, А. и Степанов, Р. (2012). Повезаност политичких ставова и социјалних политичких мрежа. У: Соколовска В. и Шкорић М. (ур.), *Анализа социјалних мрежа 2*. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за социологију, стр. 67-81. ISBN 978-86-6065-130-5 УДК: 303.682(082); 316(082). (M45)

Нешић, А. и Лазар, Ж. (2015). Социјална политика као основа државе благостања. У: Кубурић, З., Зотовић, М., Шкорић, М. и Кишјухас, А. (ур.) *Истраживања у области социјалног рада, социјалне заштите и социјалне политике*. Нови Сад: Филозофски факултет, стр. 73-84. ISBN 978-86-499-0202-2 COBISS.SR-ID 300108551. (M45)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација кандидаткиње Ане Нешић успешно обједињује теоријске и емпиријске анализе којима се одговара на значајна питања о аспектима и проблемима политичког активизма у српском друштву. Социокултурни аспекти политичког активизма сагледани су кроз неколико значајних показатеља. Први од њих су социодемографске карактеристике анкетираних испитаника, чијом анализом је показано да пол, старост испитаника, образовање и занимање утичу на политички активизам. Резултати показују да испитаници мушког пола исказују више нивое страначке ангажованости и друштвеног активизма. Такође, највише нивое страначке ангажованости и учествовања на изборима показују испитаници узраста од 45. до 54. године живота. Испитаници вишег нивоа образовања показују више нивое страначког активизма. Не постоје статистички значајне разлике у политичком активизму између запослених, незапослених, пензионера и издржаваних лица. Испитаници који су ангажовани у другим друштвено политичким организацијама показују више нивое страначке ангажованости и у својим партијама. Политички активизам се статистички значајно разликује у испитиваним градовима, при чему су највиши нивои политичког активизма исказани у Зрењанину, а најнижи у Панчеву. Највише нивое политичког активизма исказали су чланови странака из Зрењанина, затим Сомбора, па Суботице. Када је у питању специфичан вид активизма, који се односи на страначку ангажованост, највише скорове показују опет чланови странака из Зрењанина, затим Сомбора и Суботице, а најниже из Сремске Митровице. У учествовању на изборима као облику активизма, најбоље резултате су показали чланови странака из Суботице, Сремске Митровице и Зрењанина, а најслабије из Панчева. Највише нивое друштвеног активизма показали су чланови странака из Зрењанина, затим Сомбора и Новог Сада, а најниже из Сремске Митровице. Други аспект сагледавања политичког активизма односи се на вредносни контекст. Резултати истраживања су показали да је политички активизам повезан са традиционалистичко-модернистичким вредностима, а посебно је повезан са модернистичким вредностима, што у суштини говори да испитаници са вишим нивоом модернистичких вредности, исказују и више нивое политичког активизма. Страначка ангажованост, као посебан фактор политичког активизма, повезана је са традиционалистичко-модернистичким вредностима, а друштвени активизам је такође повезан са традиционалистичко-модернистичким вредностима, а посебно је повезан са модернистичким вредностима. Политички активизам и посебно учествовање на изборима, повезани су са аутократско-демократским вредностима, тако што је повезаност негативног предзнака и показује да виши нивои аутократско-демократског система вредности утичу на смањење друштвеног активизма. Када се посматрају социодемографске карактеристике у односу на модернистичке вредности, издвајају се следећи резултати: испитаници женског пола исказују више нивое модернистичких вредности од мушких испитаника, испитаници који нису у браку исказују више нивое модернистичких вредности од оних у брачним заједницама, образованији испитаници исказују више нивое модернистичких вредности, испитаници чије образовање и занимање је хуманистичке струке исказују више нивое модернистичких вредности од испитаника из самосталних послова и занимања услужног карактера. Испитаници ангажовани у другим друштвено политичким организацијама исказују више нивое модернистичких вредности. Такође, што је самопроцена животног стандарда нижа, нижи су и показатељи модернистичких вредности. Испитаници који се изјашњавају као верници исказују ниже нивое модернистичких вредности у односу на неверујуће и испитанике који се изјашњавају као неутрални. Однос према модернистичко-традиционалистичким вредностима се значајно разликује између градова у којима је вршено истраживање. Испитаници из Новог Сада показују статистички значајно више вредности фактора модернистичке вредности у односу на испитанике из Зрењанина, Панчева, Суботице, Сомбора и Сремске Митровице. Традиционалистичке вредности више од осталих исказују испитаници са високим скоровима односа према религији, као и они који живе на селу. Демократске вредности у највећој мери исказују испитаници узраста од 25 до 34 године и они од 55 до 64 године, виших нивоа образовања, испитаници који живе на селу и који се изјашњавају као верници. Аутократске вредности у највећој мери исказују пензионери, испитаници ангажовани у другим политичким организацијама, испитаници који процењују нижи сопствени животно стандард исказују више нивое аутократичности, верници показују више нивое аутократичности од неверујућих док су

противници сваке религије показали најниже вредности аутократичности. Поверење у политику, као фактор политичке културе, статистички се значајно разликује међу испитаницима из шест градова у Војводини. Испитаници из Зрењанина показали су статистички значајно више вредности на фактору поверење у политику у односу на испитанике из свих осталих градова. Поверење у систем, као други издвојен фактор на упитнику којим се мерила политичка култура, у највећој мери су исказали испитаници из Зрењанина, Суботице и Сремске Митровице, а најниже испитаници из Сомбора. Повезаност политичке културе и политичког понашања, пре свега политичког активизма, сагледавано је у истраживању кроз призму културе процеса, која подразумева политичка знања, комуникацију, идентитет, идеологију, поверење у институције и политичку партиципацију. Резултати су показали да је политички активизам врло мало заступљен и да је углавном реч о политичкој партиципацији, односно укључивању у већ постојеће и организоване (од стране политичких странака) политичке активности.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Приказ и тумачење резултата истраживања у докторској дисертацији изведени су на основу добро постављених проблема, предмета и циљева истраживања. Наведени резултати представљени су и протумачени на теоријски и методолошки адекватан и релевантан начин. Из наведених разлога они се позитивно оцењују као значајан допринос научном објашњењу испитиване проблематике.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
Докторска дисертација је написана у складу са образложењем у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе
Докторска дисертација садржи све битне елементе који су неопходни у оваквој врсти рада.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци
Дисертација представља оригиналан допринос науци јер је приступ проблему објединио социолошке, културолошке и политиколошке аспекте изучавања политичког активизма у условима друштвене транзиције специфичног региона какав је АП Војводина. Теоријска анализа која је поткрепљена емпиријским истраживањем у градовима у Војводини, указала је на значај изучавања политичког активизма са социолошког аспекта, док добијени емпиријски резултати, њихова обрада и тумачење представљају изворну научну грађу која представља научни допринос разумевању политичког активизма и политичке културе не само на регионалном нивоу, већ и српског друштва.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања
У дисертацији нису уочени значајнији недостаци који би утицали на карактер оригиналног доприноса науци, нити на резултате истраживања који чине дисертацију.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија предлаже:

да се докторска дисертација прихвати, а кандидаткињи Ани Нешић одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф.др Драган Коковић, председник комисије

Проф.др Слободан Антонић, члан комисије

Проф. др Жолт Лазар, ментор